

Anna Paterek, *Polityka europejska Niemiec. Debata wokół reformy i poszerzenia Unii Europejskiej*, Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne, Kraków 2011, ss. 366.

Autorka już na wstępie podkreśla, iż na początku XIV kadencji Bundestagu deklaracje programowe koalicji SPD/Sojusz '90/Zieloni nakreśliły elementy ciągłości, jak i priorytety w polityce europejskiej Niemiec. Niestety, jednak koalicja ta nie posiadała konkretnej wizji przystąpienia krajów Europy Środkowo-Wschodniej do Wspólnot. Duży wpływ na bieżącą politykę europejską rządu federalnego wywierała opozycyjna frakcja parlamentarna CDU/CSU jak i niemieckie kraje związkowe. Kolejno wszystkie ugrupowania polityczne apelowały w czasie prowadzonych negocjacji akcesyjnych z państwami ubiegającymi się o członkostwo w UE o wprowadzenie okresów przejściowych. Natomiast ważnym elementem dla niemieckich frakcji parlamentarnych, była obrona niemieckich interesów w procesie poszerzenia m.in. dostępu obywateli tych krajów do niemieckiego rynku pracy oraz rozszerzenia instrumentów wspólnej polityki rolnej.

Polityka europejska rządu SPD/Sojusz '90/Zieloni jak i ugrupowań opozycyjnych, charakteryzowała się determinacją w zakresie rozszerzenia UE na wschód. W wyniku decyzji Rady Europejskiej w Kopenhadze w 2002 roku i akcesji państw Europy Środkowo-Wschodniej do UE w 2004 roku, na kształt polityki europejskiej Niemiec w poszerzonej Unii wpłynęły zasadniczo następane rządy koalicji CDU/CSU-SPD i CDU/CSU-FDP.

Na zawartość pracy składają się cztery rozdziały, wstęp, zakończenie i bibliografia oraz biografy. Rozdział pierwszy zarysowuje wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania europejskiej polityki Republiki Federalnej Niemiec. Uwypuklone zostało tutaj stanowisko RFN wobec reformy i rozszerzenia UE na wschód do 1998 roku, a także stanowiska wybranych państw członkowskich wobec reformy poszerzenia UE na wschód, m.in. Republiki Francuskiej czy Zjednoczonego Królestwa. Okres ten wyróżnia się znacznym pogłębieniem i pielęgnowaniem współpracy w ramach Wspólnot. Od początku procesu integracji europejskiej, podkreśla się różnice w koncepcjach zjednoczonej Europy pomiędzy zaangażowanymi państwami. Autorka podkreśla, iż początek lat dziewięćdziesiątych charakteryzował się coraz większym stopniem dystansowania się od wizji europejskiego państwa związkowego. W dalszej kolejności wspomina przyjęcie przez Radę Europejską w 1993 roku kryteriów członkostwa przez państwa kandydujące do UE (tzw. kopenhaskie) i szczególnie podkreśla, że w 1994 roku rozszerzenie UE na wschód stało się jednym z priorytetów niemieckiej prezydencji. W rozdziale tym Autorka przedstawia instytucjonalną koordynację polityki europejskiej koalicji SPD/Sojusz '90/Zieloni, jako najmniej przejrzysty niemiecki model.

Rozdział drugi (*Konferencja międzyrządowa. Traktat nicejski*) omawia dyskusję podczas konferencji międzyrządowej 2000 roku, związaną ze zmianami traktatowymi. Przyjęty program konferencji doprowadził do najdłuższego w historii integracji europejskiej posiedzenia Rady Europejskiej w Nicei (7–11.12.2000 r.). Autorka przedstawia stanowisko partii politycznych, reprezentowane w Bundestagu wobec postulowanych potrzeb przeprowadzenia reform instytucjonalnych w UE. Skupia swą uwagę na uproszczonej procedurze podejmowania decyzji w UE oraz na trudności w wypracowaniu instytucjonalno-proceduralnych rozwiązań. Tak więc mając na uwadze tę kwestię, skupia się na zasadach wzmocnionej współpracy dla pogłębienia integracji w określonych obszarach. W dalszej części Anna Paterek, przedstawia pozycję państw rozpoczynających negocjacje akcesyjne do UE. Sporo miejsca poświęca również Karcie Praw Podstawowych, która wywołała ogromną dyskusję, nie tylko w Niemczech, ale także w innych krajach europejskich, co jednak nie zostało przedstawione. Nietrudno zauważyć, iż już w latach siedemdziesiątych ubiegłego stulecia, można było doszukiwać się źródeł opracowania aktu zawierającego prawa i wolności, dla wzmocnienia ochrony praw człowieka we Wspólnotach. W czerwcu 1999 roku, rozpoczęły się oficjalne prace nad projektem Karty Praw Podstawowych, po czym kilka miesięcy później, został powołany specjalny Konwent, któremu postawiono za

cel opracowanie projektu Karty do grudnia 2000 roku. Okazało się, że realizacja zadania nastąpiła już 2 października 2000 roku, tak tym samym, ostateczna wersja projektu Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej ujrzała światło dzienne.

Kolejny, trzeci rozdział zatytułowany *Deklaracja z Laeken. Konwent w sprawie przyszłości Europy*, poświęcony jest analizie przyszłego modelu instytucjonalnego UE, skupia się też na podziale kompetencji między instytucjami unijnymi, reformie II i III filaru, a także na pokonaniu tzw. deficytu demokratycznego UE. Autorka podkreśla, iż jednym z impulsów do debaty nad przyszłym modelem instytucjonalnym UE, była słynna mowa Joschki Fischera z 2000 roku, zachęcająca do federacji, która spotkała się z szerokim zainteresowaniem opinii publicznej oraz różnymi reakcjami ze strony pozostałych państw członkowskich. Punktem wyjścia do dalszych rozważań nad podziałem kompetencji między unijnymi instytucjami były przyjęte przez partie koalicyjne przekonanie o konieczności dążenia do instytucjonalnej równowagi między Parlamentem Europejskim, Komisją Europejską i Radą Unii Europejskiej oraz potrzebie uproszczenia procesu podejmowania decyzji w UE. Autorka zaznacza, iż w początkowej fazie prac Konwentu rząd federalny należał do zwolenników zniesienia struktury filarowej UE, a następnie postulowano pogłębienie integracji w obszarach objętych II i III filarem tj. Wspólnej Polityce Zagranicznej i Bezpieczeństwa (unia polityczna) oraz współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych (unia policyjno-sądownicza). Natomiast w ostatniej poruszanej kwestii, tj. zagadnienia przewyciężenia tzw. deficytu demokracji, Autorka odnajduje w postulatach wysuwanych przez niemieckie partie zarówno w debatach poprzedzających podpisanie Traktatu nicejskiego, jak i amsterdamskiego.

W ostatnim rozdziale zatytułowanym *Proces poszerzenia Unii Europejskiej o kraje Europy Środkowo-Wschodniej i basenu Morza Śródziemnego*, Autorka przybliży zasadnicze problemy negocjacyjne i okresy przejściowe poszerzenia Unii Europejskiej, z perspektywy której, do szczególnie wrażliwych kwestii należały finansowanie poszerzenia UE, Wspólna Polityka Rolna, swobodny przepływ kapitału i osób. Także rząd federalny zakładał, że państwa kandydujące, z których większość zgłosiła wnioski o długie okresy przejściowe na zakup nieruchomości i gruntów przez obywateli UE, szybko zniesie restrykcje w tym zakresie. Pisząc o rokowaniach akcesyjnych Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Czeskiej do UE, wspomniano także trudną kwestię niemieckich „wypędzonych”, co znalazło swe ujście w znanej rezolucji Bundestagu z 1998 r. Autorka odrębnie analizuje swobodny przepływ osób, który stał się bardzo drażliwą kwestią. Swobodny dostęp obywateli państw kandydujących do unijnych rynków pracy był żywo dyskutowany w Niemczech, które zdecydowały się (wspólnie) z Austrią na wprowadzenie 7-letniego okresu przejściowego dla państw przyjmowanych do UE w 2004 r. W rozdziale tym przedstawia także postanowienia kopenhaskie z grudnia 2002 r., które zwińczyły rokowania akcesyjne z dziesięcioma kandydatami, a w myśl których z dniem 1 maja 2004 roku, miały stać się pełnoprawnymi członkami UE.

Przechodząc do szerszych uwag i refleksji można powiedzieć, że recenzowana monografia jest ciekawym i godnym polecenia kompendium wiedzy na temat debaty wokół reformy i poszerzenia Unii Europejskiej. Warty podkreślenia jest fakt, iż zawiera ona biogramy, które pozwalają na szybkie przypomnienie bądź uzupełnienie wiedzy na temat ważnych postaci opisywanych w książce.

MALWINA KSIĘŻNIAKIEWICZ